

A BRENNER ÉS A DECSY CSALÁD GYÓGYSZERÉSZEI

dr. Szmodits László

A Brenner család

A két család gyógyszerészei a Bács-Bodrog megyei Szabadka (ma Subotica, Szerbia) városában, az 1854-ban alapított Szent Teréz, városi gyógyszertár élén működtek. A gyógyszertár tulajdonjogát Brenner József senior gyógyszerész (1826. X. 3. -1887. II. 12.) ekkor nyerte el. A gyógyszertár 1855. I. 21-én nyílt meg.

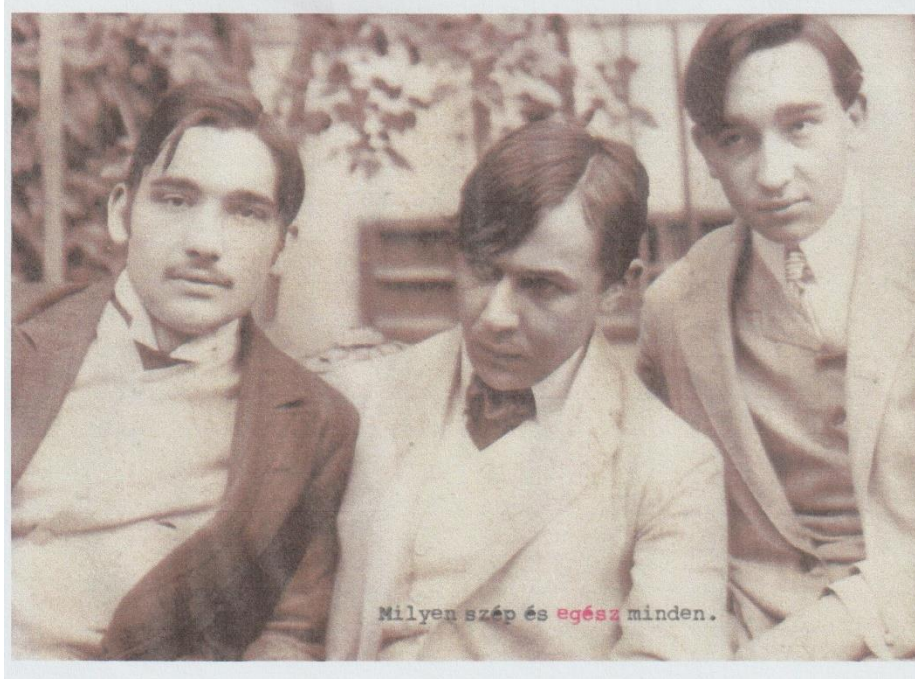
A család a XIX. század elején Frankfurtból települt át Temesvárra (ma Timișoara, Románia). Félárva volt, mert édesanyja váratlanul belehalt a szülés szövődményébe. A nagynénje, Vornwald Terézia nevelte és tanította őt. Apa vándorló tímár volt. A temesvári gimnáziumban még latinul és németül tanult. Temesvári gyógyszertárban volt gyakornok. Gyógyszerészi oklevele megszerzése után előbb Versecen (ma Vršac, Szerbia) vett gyógyszertárat, majd a szabadkai Szent Teréz gyógyszertár tulajdonosa lett. Feleségül vette Hofbauer Ignác (1804. VII. 1. - 1870. I. 29.) és Cziery Magdolna, Aurélia (†1916. III. 25.) lányát. Brenner József senior gyógyszerész elsőként végzett toxikológiai vizsgálatot Szabadkán (arzén-kimutatás). Betegsége miatt 1885-ben lemondott a gyógyszertár tulajdonlásáról és átadta azt Decsy Dezső gyógyszerésznek (1, 2, 3).

Kosztolányi Árpád (1859. III. 29. – 1926. XII. 3.) matematika-fizika szakos középiskolai tanár, a Szabadkai Katolikus Gimnázium igazgatója és író házasságot kötött Brenner József senior lányával, Brenner Lujzával (1855. – 1943. IX. 17.). Kosztolányi Árpád fia volt Kosztolányi Dezső (1885. III. 29. – 1936. XII. 3.) író és költő. Kosztolányi Dezsőre még visszatérünk (4, 5).

Brenner József senior fia, dr: Brenner József junior (1887. II. 13. – 1919. IX. 11.) Csáth Géza néven orvosdoktor és író volt. Öccse Brenner (Jász) Dezső (1890-1968) gyógyszerész.

Csáth Géza

Szabadkán született 1887. II. 13-án. Apja Brenner József senior, anyja Decsy Etelka (1861. V. 29. – 1895. II. 6.) tanítónő volt. A Budapesti Tudományegyetemen 1909-ben orvosdoktori oklevelet szerzett. 1910-től a Moravcsik Emil orvosprofesszor vezette budapesti Ideggyógyászati Klinika tanársegédje lett. 1910-ben a kezelőorvosa a TBC tüneteit vélte nála felismerni. Ezért morfint kezdett használni. Ehhez a szervezete fokozatosan hozzászokott. Így 1913-ra ennek a végleges rabjává vált.

Csáth Géza, Kosztolányi Dezső, Brenner (Jász) Dezső

Egészségét aláasta a szenvedélye. Több helyen volt körorvos. Számos kórházban volt elvonókúrán, sikertelenül. 1919 elején a bajai kórházban kezelték, de onnan megszökött. Július 12-én lelőtte a feleségét és öngyilkosságot kísérelt meg. Az életét megmentették. Budapestre akart utazni, de a határőrök feltartóztatták őt. Szeptember 11-én Szabadkán Pantoponnal megmérgezte magát (Pantopon = Ópium concentratum: 50% morfint és 40% mellékalkaloidát tartalmazott).

Irodalmi munkásságát Kosztolányi Dezső biztatására hamar megkezdte. Egy önképzőköri ülésen felolvasta „A kályha” című elbeszélését, amelyet megdicsértek. Első írásai a Bácskai Hírlapban 1903-ban jelentek meg. Zenekritikákat és novellákat írt a Budapesti Naplóba, a Világba és a Nyugatba. Első novelláskötete 1908-ban jelent meg „A varázslók kertje” címen. Bartók Béla és Kodály Zoltán első méltatói közé tartozott. Maga is számos dalt komponált. Eredeti hangú, zaklatott, beteges lelki állapotú embereket ábrázoló novelláit a korabeli lélektan eredményeinek szellemében alkotta. Az elsők foglalkozott a freudi pszichoanalízis elméletével.

Orvosi munkája: *Az elmebetegségek pszichikus mechanizmusa*. Brenner József néven 1912-ben (6, 7, 8). Itt említjük meg, hogy cikket írt a Decsy-családról, de ebben hiányoznak a gyógyszerészek. Ezt tette közzé Fábíán Borbála (9).

Szabadkai gyógyszerészek

1. Decsy Dezső senior

Baján született 1846. IV. 17-én. Iskolai tanulmányait is a szülőhelyén végezte. Természet-tudományos érdeklődése révén a gyógyszerészi pályára lépett. A gyakornoki és segédi idejét letöltve a Pesti Tudományegyetemen 1870-ben gyógyszerészi oklevelet szerzett Előbb Baján, majd Szabadkán volt alkalmazott. Itt feleségül vette először Brenner Etelkát (1866-1895), majd Brenner Lujza festőművészt (1861-1943). A Magyarországi Gyógyszerész Egyesület Délvidéki Kerületének helyettes igazgatója volt. 1885-től volt a szabadkai Szent Teréz gyógyszertár tulajdonosa. A gyógyszertár az I. világháborúig volt a tulajdonában. Munkájában Brenner Lujza is segítette őt. Betegség következtében 1920 március elején halt meg (1, 5, 10).

2. Dr. Decsy Dezső junior

A Bács-Bodrog vármegyei Szeghegyen (ma Lovčenac, Szerbia) 1879. XI. 28-án született. Iskolai tanulmányait elvégezve ő is a gyógyszerészi pályára lépett. 1899-ben egyetemi hallgatóként „Az argonról” címmel kémiai cikke jelent meg a Gyógyszerészi Értesítőben (11). A Budapesti Tudományegyetemen 1900-ban gyógyszerészi, 1901-ben gyógyszerészdoktori oklevelet szerzett dr. Lengyel Béla vegyész-professzor irányításával. Az értekezés címe: Adatok a Calcium kémiaiájához, Beiträge zur Chemie des Calciums (12). A 69 oldalas értekezésről egy kivonat jelent meg 1902-ben a Gyógyszerészi Értesítőben (13). Felesége Szabados Ilona volt. Ebben az időben a Szabadka közelében lévő pacséri (ma Pačir, Szerbia) Magyar Korona gyógyszertár tulajdonosa volt rövid ideig. Mint kiváló kémikust felkérték Újvidéken (ma Novi Sad, Szerbia) a Mezőgazdasági Kísérletügyi Vizsgáló Állomás szervezésére és Ő lett az első vezetője. Újvidéken bekapcsolódott a városi dalárda programjaiba. Számos cikke jelent meg az Újvidéki Napló újságban. A neves gyógyszerészt egy rövid, nagyon súlyos betegség érte (appendicitis, mely már perforált). Így 1916. november 17-én váratlanul elhunyt (14, 15, 16). Halála után Decsy Gyula gyógyszerész volt a gyógyszertár-tulajdonos 1927-ig.

3. Decsy Jenő

Baján született 1857-ben. Decsy Dezső senior testvére. A Budapesti Tudományegyetemen 1887. V 26-án szerzett gyógyszerészi oklevelet. Az alkalmazotti munkája után gyógyszertári jogosítványt nyert Szabadkán 1906-ban: A gyógyszertárát Isteni Gondviselés néven működtette még 1944-ben is. A II. világháború utáni munkájáról nincs információ. Az elhunytának ideje: 1957 (5).

4. Decsy Gyula

A Pilis-Solt-Kiskun vármegye kalocsai járásában lévő Bogyiszlón (ma Tolna vármegye) született 1875-ben. Decsy Dezső junior bátyja. Ő is a gyógyszerészi pályára lépett: 1894-ben tette le a gyakornoki vizsgát. A Budapesti Tudományegyetemen 1897. I. 21-én szerzett gyógyszerészi oklevelet. 1902-ben elnyerte a Gömör vármegyei Pelsőcz (ma Plevišec, Szlovákia) Isteni Gondviselés gyógyszertár tulajdonjogát. Amikor 1916-ban az öccse, dr. Decsy Dezső junior váratlanul elhunyt, Ő

lett a családi, szabadkai gyógyszertár tulajdonosa. Azonban egy hosszabb betegség érte, közben a gyógyszertárat is üzemeltette. 1924 elején Budapestre utazott, ahol a Korányi-Belklinikán kezelték. Itt 1924. február 17-én elhunyt (17).

5. Brenner (Jász) Dezső

Brenner József junior, Csáth Géza testvére (öccse). Szabadkán született 1890. február 10-én. Az iskolai tanulmányait a szülőhelyén végezte. Tizenhat évesen a szabadkai Színházi Újság munkatársa. Tizenkilenc éves volt, amikor A Nyugat irodalmi folyóirat közli írásait, novelláit. Témái: Szép Ernő és Tóth Árpád első versei, valamint Krúdy Gyula művei. A korai, sokat ígérő kezdet után a gyógyszerészi pályára lépett. Elvégezte a gyakornoki tanfolyamot és 1908-ban letette a vizsgát. A Budapesti Tudományegyetemen 1911. VI. 19-én gyógyszerészi oklevelet szerzett. A szabadkai Szent Teréz gyógyszertárban kezdte a pályáját. 1916-tól a gyógyszertár tulajdonosa lett. A Tanácsköztársaság idején a Kassai Munkás folyóirat munkatársa. 1927 októberétől Richter János gyógyszerész lett a szabadkai Szent Teréz gyógyszertár tulajdonosa (18). Később a Bács-Bodrog megyei Ókér Megváltó gyógyszertára élén működött. Gyógyszerészi működéséről az utolsó hír: 1950-ben a Bács-Kiskun megyei Kisszállás településen felkérték őt, hogy állítsa fel a kendergyár egyik épületében a közforgalmú gyógyszertárat. A mostoha körülmények között működő gyógyszertár később már újabb, korszerű épületben működött. Ez ma is fennáll. Gyógyszerészi tevékenysége miatt már nem jutott hozzá az irodalom műveléséhez. 1937 első felében megjelent még a visszaemlékezése Kosztolányi Dezsőről, azonban ez egy előadás szövege volt. Budapesten halt meg 1968. június 7-én. Posthumusz jelent meg 2001-ben a „Hasznok és keserűségek” című 151 oldalas fiataalkori naplója Szabadkán (19, 20, 21).

Kosztolányi Dezső és a gyógyszerészet

Kosztolányi Dezső (1885-1936) neves magyar író és költő rokonságban volt a Brenner családdal, Maga is Szabadkán született. Apja, Kosztolányi Árpád felesége Brenner József senior leánya, Brenner Lujza. Dezső a Brenner családon keresztül kapcsolatban volt a Decsy családdal is, Így megfordult a szabadkai gyógyszertárakban is, A neves író szokása szerint különböző foglalkozási ágakról is írt. A „Gyógyszerész” címmel cikke jelent meg 1927-ben a Gyógyszerészi Közönyben (22). Több verset írt a gyógyszerészekről. Az első költeménye Brenner József seniornak állított emléket. A második verse a fiatal Brenner Jász Gézáról szól.

1. A szegény kisgyermek panaszai ciklusból

Szemem gyakorta visszanéz,
és úgy idézlek,
anyámnak atyja, régi gyógyszerész.
Arcodon mély magány jegye,
Te félreültél,
hogymulatott cigánnyal a megye.
Azt mondják régi emberek,
tej, szódavíz volt
italod hangos asztalok megett.
Ruhádon nincs egy árva folt,
oly szúzi rendes,
de körmöd a sok jódtól sárga volt.
Patikus-család hű fia,
könnyved se volt több,
csak egy latin, ó Pharmacopoea.
Bolyongtál a magyar mezőn,
lankadt zarándok,
fájó göröngyre estél könnyezőn.
Hányszor látlak, ifjú fűvészes,
alélva menni,
egy tájon, hol az ínség füttyörész.

Szívedben méreg és virág,
bot a kezében,
a válladon egy ócska hátizsák.
Ánizs, kamilla, jó szagú
gyökér volt benne,
és benne volt, már benne volt a bú. (1916)

2.
A patikának üvegajtájában
búsul, búsul
egy gyógyszerészegéd.
És fuvolája egyre fujdogálja
szegény, szegény
együgyű énekét.
Ha elmehetnék innen messze tájra,
Igen, igen,
így szólt a fuvola.
Csak menni, menni, mindörökre menni,
tovább, tovább,
s nem tudom, hogy hova.
A temetésem sok nefelejcs lesz,
virág, virág,
virágos sír fogad.
Fiatal szája így rikatja folyton
búsan, búsan,
az ódon sípokon.
Ki tudja, miért, s ki tudja, hogy mióta
zenél, zenél,
s ki tudja, hová jut?
Az ablakon lenéz egy szőke asszony,
lenéz, lenéz,
de oly sötét az út.
Olajlámpája vérvörösen ég már,
lobog, lobog
és künn köd és homály.
Kopott ezüstbillentyűkön az ujja,
s az ősz, az ősz
ő vele fuvolál.. (1911).

Befejezés

A gyógyszerészet és az irodalom kapcsolata hosszú múltra tekint vissza. Neves írók sokat írtak gyógyszerészekről regényeket, novellákat és verseket. A családi kapcsolat is szerepet játszott Kosztolányi Dezső gyógyszerészi témájú verseinek megszületésében. Jelen tanulmány a neves családok mellett a neves író-költő előtt is tiszteleg.

Irodalom

1. Péter H. Mária: Az erdélyi gyógyszerészet magyar vonatkozásai. Kolozsvár, I. kötet, 334-335 (2013).
2. Lučić Emil: Visszapillantás a szabadkai gyógyszertárak történetére. Természet Világa, Budapest, 129, 10, CIV-CVII (2008).
3. Bartos Csilla, Bartos Makai Ilona, Ambrus Rita, Kata Mihály: A szabadkai gyógyszertárak története. Congressus Pharmaceuticus Hungaricus, XIV. Poszter (2009).
4. Gulyás Pál: A magyar írók élete és munkái. Budapest, 16. kötet, 1114 (1995).
5. Arany Zsuzsanna: Kosztolányi Dezső élete. 4. rész, Alföld, Debrecen, 64, 10, 27-41 (2013).

6. Issekutz Béla, Issekutz Livia: Gyógyszerrendelés. Budapest, 93 (1979).
7. Magyar Életrajzi Lexikon, Budapest, I. kötet, 302-303 (1981).
8. Révai Új Lexikon. 4, kötet, Szekszárd, 367-369 (1999).
9. Fábrián Borbála: A Decsy család múltját firtattam. Bácsország, Szabadka, 73. füzet, 2, 78-80 (2015).
10. Gyógyszerészi Hetilap, 37, 9, 102 (1920).
11. Gyógyszerészi Értesítő, 7, 34, 822-845 (1899).
12. Zalai Károly, Zboray Bertalan, Fodor Zsuzsa: Gyógyszerészdoktorok a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen. Acta Pharmaceutica Hungarica, Budapest, 40. 6. 255-279 (1970).
13. Gyógyszerészi Értesítő, 10, 17, 408-412 (1912).
14. Gulyás Pál: i. m. 5. kötet, 414 (1943).
15. Gyógyszerészi Közlöny, 32, 49, 774 (1916).
16. Újvidéki Napló, 8, 53, 1-2 (1916).
17. Bácsmegyei Napló, Szabadka, 25, 48, 5 (1924).
18. Bácsmegyei Napló, 28, 291, 6 (1927).
19. Lóránd Nándor: Bács-Kiskun megye gyógyszertárhálózatának kialakulásáról és neves gyógyszerészeiről. Cumania, Kecskemét, 3, 146-180.(1975)
20. Gulyás Pál: i. m. 4. kötet, 106 (1942).
21. Kalapis Zoltán: Életrajzi Kalauz, Újvidék, 2. kötet, 448-449 (2003).
22. Kosztolányi Dezső: Gyógyszerész, Gyógyszerészi Közlöny, 43, 6, 117-118 (1927).